

Divadelní obecnost očekává vzruch, překvapení, pravdu, jež vyjde najevo, očekává definitivní konec demonstrované historie a rozsudek sváru. (Proto se divadlo připodobňuje soudní síni a soudní síň divadlu.) Obecnost očekává obdobu svého případu, svých nevěh a vražednictví, jež je znepokojilo, chce, aby se pojednalo o jeho pubertě a klimakteriu, ale o nic méně si nežádá hrdinnosti a důsledného tvrzení, že jsou krásnější věci než ony, které se mohly přihodit v ložnicích, v barech a v pisárnách. Kdekdo věří, že i na divadle je možno se dorozumět krásnější řečí, nežli je mluva státního zástupce, kdekdo věří, že jsou divadelnější výrazové prostředky herecké než třas, pokašlávání a ruka u srdce. Nikdo se již nepodivuje věrnosti, s níž se podařilo napodobiti na jevišti městský příbytek, hrad (či hradní zeď) a draka dýchajícího oheň. Obecnost, jehož se divadla dovolávají opakující, že je zakázáno experimentovati ve věcech vzdálených umění, vydalo svědectví, že je přístupno novotám a přijalo nové tvary. (Ovšem, průmysl nerozmnožuje překonané formy, tato výsada patří jen úřadům.) Obecnost není jen vulgární a špatné, ale umělecké správy neprosazují svá lepší přesvědčení. Není pochyby, že hejtmani a ředitelé našich divadel jsou velmi vzdělaní ve svém oboru, není pochyby, že zreformovali iluzivní a malířská jeviště; zjemnili vkus, který přejali, slouží s úspěchem scénické věčnosti a účelnosti, ale jejich dovednost nesměruje leč k období minulé skutečnosti divadelní i životní.

Tvary nového divadla naznačuje ruská tvorba, avšak drama čeká doposud na svého básníka. Opakující to, co bylo v divadle již vykonáno, snad aspoň zdaleka se dobereme základních předpokladů budoucího dramatu. Divadlo je organizovaná náhoda, překvapení a výjimečnost, jehož asociace a logičnost jsou vymezeny básnickou hranicí. Je tedy zbytečno

vymýšleti si vzestupný příběh o lásce, lidských právech, osudu, vině či zlu a spravedlnosti, ale bez expozice je tvořiti takové scénické kony, jež by vyvěraly z lásky, zla atd., v pohnutém sledu antiteze. Nové drama bude počínati tam, kde končí dnešní, když nás ve třetím aktu dokonale přesvědčilo o mravní bezúhonnosti, lásce či zlobě svého hrdiny. Ať je fabule starého dramatu jakkoliv gradována, bývá přece v podstatě lineální. Drama nové bude zníti současně několika kony jevištními, jež budou v žádoucím poměru k vlastnímu dějství, aby je podepřely buď kontrastem nebo obdobou. Tento požadavek vyplývá z prostrannosti scény zbavené všech dekorací, z potřeby diváků viděti půvab tělesných pohybů, dovednost a krásu. (Vedle toho nebudou herci vzdáleni ohniska dramatu a nebudou hráti jedno dílo na pokračování.) Divák může odložit kukátko, místo mluvcího obrazu uvidí závod herců, kteří byli zbaveni trapné povinnosti reprodukovat slova básně, místo aby řeč plynula ze hry. Dosud je dovoleno hráti hlavou a trochu pravicí, herečky ohýbají koleno, jen pokud neztrácejí na důstojnosti dam a divadlo připomíná Angličany ochromené domácí etiketou. Herecký zástup, s nímž bude pravděpodobně operovati nové drama, bude se živě pohybovati po scéně, jež je odstupňována a o vysokých místech; tak přijde tělesná obratnost a síla znovu ke cti. Nové divadlo lze si představit jako dynamický kolektiv, jenž má svrchovanou schopnost jednati v jednohlasné scéně a opět zníti jako orchestr mnohohlasnými proměnami a asociacemi. Řeč dramatu nemůže se podobati řeči jevištní pře, ale bude to báseň apostrofující diváka, báseň vytvářející děj, v němž vše, co se nedá demonstrovati, bude zavrženo. Zdá se býti pravděpodobno, že nová scéna se opětně rozhodne pro rytmovou řeč již proto, že je spádná a nevšední. To nemluví pro lyrické drama, ale tam, kde lyrika sama bude hrát, stane se důležitou složkou divadelní právě tak jako všechny hodnoty, jež v mohutném proudu přináší život. Vskutku, nové drama nemá nedostatku materiálu. V žádné době nebyla modernost tak oprávněna a v tak úzkém vztahu k nejstarší tradici jako v našem období převratů!